

Ne tie dalyviai

Mt 22, 1 – 14

Šypteliu perskaitęs istoriją apie vestuvių pokylį: negi dar viena evangelinė „Internacionalo“ versija? Kas buvo nieks, tas taps viskuo? Kažkokie plevėsos, pakelių, patvorių ir tarpavarčių nustumgėliai bus susodinti prie šventinio stalo dangaus karalystėje, o patys garbingiausi, rinktiniai svečiai liks už borto.

Na, žinoma, pastarieji patys kalti. Kiekvienas turi laisvę pasirinkti vestuvių pokylį ar savo darbus. O jeigu iškart reikia išaiškinimo – Dievo karalystę ar šio pasaulio reikalus.

Tačiau kebliausia šiame pavyzdėlyje tai, kad neinantieji į pokylį pasirenka absoliučiai logiškai ir teisingai. Vestuvių pokylis tikrai nėra pats svarbiausias dalykas, juk kur kas rimčiau – arti žemę ar prekiauti, ar rūpintis šeima. Čia niekaip neprikiši žmogui paiko lengvabūdiškumo. Viskas pagalvota ir pasverta.

Kažkurį rugsėjo rytą per Beno Rupeikos radijo laidelę viena jauna šeima iš Aukštaitijos porindama apie savo gyvenimą vis kartojė: bulvės, bulvės, bulvės. „O kaip bažnyčia?“ – nesunkiai nujausdamas atsakymą teiraujasi kalbintojas. Vyras aiškinasi, kad nesą laiko. O moteris: „Mes turime savo dievą“. Platesnio tikėjimo išpažinimo nepateikta, bet ir taip viskas suprantama.

Ne, aš ne prieš bulves, gink Dieve. Ir ne už tai, kad bažnyčios lankymas būtų pirmiausia, o visa kita paskui. Tame pokalbyje pritrenkė kaip tik absoliutus bulvių augintojų teismus. Jie pasirinkę tai, kas yra rimčiau, protingiau, naudingiau jiems ir visuomenei. Bažnyčia su davatkų nutūptais suoliais bei migdančiais pamokslais esanti tinginių, pensininkų ar „lūzerių“ vieta. Pamėgink nuginčyti. Lygiai taip būtų sutiktas kvietimas pašokti vestuvėse. Kur tau per patį darbymetį! Tegu linksminasi tie, kurie neturi ką veikti. Mes arsime laukus ir sėdėsime kioskuose.

Regis, Dievo įsikišimas į mūsų gyvenimus, jo mėginimas kalbinti mus visuomet būna šiek tiek panašus. Esame kviečiami eiti ir padaryti tai, kas rodosi be jokios vertės. Naivu, neprotinga, ne laiku. Visa Biblija pilna pavyzdžių. Abraomas, siunčiamas į nežinią, o paskui – į Morijos kalną paskersti lyg aukos gyvulio savo viengimio sūnaus. Dievo suvedžiotas ir sudaužytas pranašas Jeremijas, vis dėlto išsikabinęs savo misijos. Jonas Krikštytojas, tas naivus Erodo dvaro moralizuotojas, niekaip neįstengiantis laiku nutilti. Pagaliau pats Jėzus, ryžtingai atsukęs veidą į Jeruzalę, kurioje tyko neišvengiama pražūtis. Nereikia nė Biblijos. Štai Motina Teresė pakeliui į šventą ir naudingą tarnybą katalikiškoje mokykloje gauna iš dangaus kvietimą viską mesti ir dangintis nežinia kur ir nežinia ko. Būtų nulėmusi logika ir išmintis – turėtume ką kita. Arba kunigas Juozas Zdebskis, žuvęs Kristaus mokinio kelyje. Būtų galėjęs tapti vyskupu kaip jo kovos draugai, mokyti mus gražių ir šventų dalykų, – o jis godžiai veržėsi ant kryžiaus. Ir paliko tik pilnus stalčius akmenų.

Kokia jėga, kokios aplinkybės vis dėlto paskatina priimti kvietimą į vestuvių pokylį? Galbūt truputis gatvės, truputis dykumos, pakampio. To, kas neleidžia pasijusti visai saugiam ir užtikrintam. Kas šiek tiek mažina svorį ir pristabdo perdėm sveiką mąstymą.

Esu sutikęs tokių žmonių, kandidatų į Viešpaties vestuvių puotą. Nebūtinai jie „asocialūs“, nebūtinai trainiojasi tarpuvarčėse. Juos išduoda dideliems nusidėjėliams būdingas drovumas. Netikėjimas, jog tu, nors bjaurus ir netikęs, dar gali būti kam nors reikalingas, brangus, mylimas. Per daug spardyti, per dažnai varyti nuo ponų stalų, jie nelaukia kvietimų į pokylis. Štai tada ir pasirodo karaliaus kvieslys. Juk ne naujiena, kad jo malonė atsiliepia ne į mūsų vertumą ir tinkamumą, o priešingai.

„Internacionalo“ negiedosiu, bet šypsena nenyksta, kai mėginu įsivaizduoti Viešpaties menėje pritryptus kilimus, prastą kvapą, stačiokišką kalbėjimą, negrabias juodom panagėm rankas, keliančias šampano taurę už triuškinančią malonės pergalę dangaus karalystėje.

Kun. Julius Sasnauskas. Iš knygos „Malonės akrobatika“, 2007 m.

Daina Lukas. Angelas be sparnų. Keramika.

Klausaus ką šneka angelas

klausaus ką šneka angelas balse
aš nieko negirdžiu galbūt tik vėją
bet viskas tą sekundę nuskaidrėja
ir tampa man gyvenimo prasme

kažkas yra arčiau negu jaučiau
ir ką bandžiau įvardinęs įminti
kiekvienas medžio lapas šlama mintį
kiekvienas žodis reiškiantis tačiau

pačiam vidudienį atsėlinus nakties
vėsa lyg stingdantis prisilietimas
dar vienas šuoras tartum nubudimas
iš tos sekundės tartum iš mirties

Aidas Marčėnas

Kitame numeryje:

- K. A. Trimakas. Kraštutinis feminizmas D. Brown romane.
- R. M. Lapas. Bronius Jonušas – lietuviškasis J. P. Sousa.
- Danieliaus Mušinsko novelės.

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1–as psl. Julius Sasnauskas. Ne tie dalyviai.
- 2–as psl. Poezijos paukštei nėra sienų.
- 3–as psl. „Atėjau žemei lenktis“. Eilėraščiai.
- 4–as psl. Aldona Ruseckaitė. Ir knyga, ir juodos duonos riekė.
- 5–as psl. Anelė Butkuvienė. Neužmirštuolių kryžius.
- 6–as psl. Renata Šerelytė. Mokslinė fantastika ir krikščionybė.
- 7–as psl. Istoriniai filmai: suartinantys, bet nekuriami.
- 8–as psl. Ramunė Lapas. Randančios laiko sielos poreikiams.

Poezijos paukštei nėra sienų

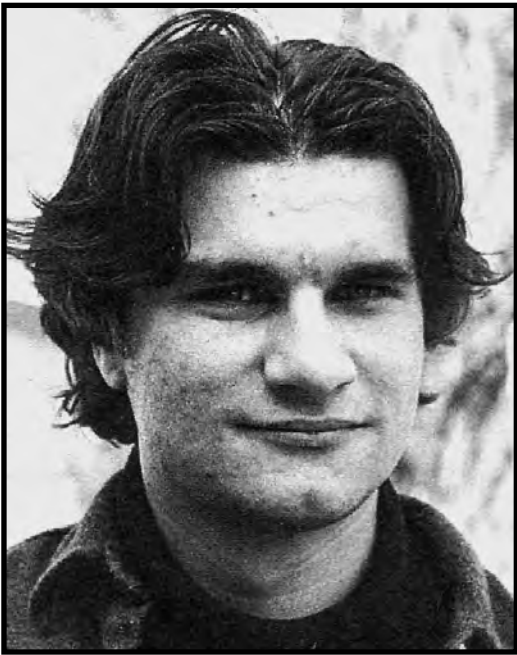
Baigėsi 45-asis tarptautinis poezijos festivalis „Poezijos pavasaris“, lydintis mus nuo 1965-ųjų. Jo laureatais tapo daugelis žinomų Lietuvos poetų, tarp jų – Bernardas Brazdžionis ir Kazys Bradūnas. Gausybė festivalio renginių vyko ne tik Vilniuje – poezijos paukštė aplankė ir daugelį Lietuvos rajonų, ir Airijos, ir Vokietijos, ir Lenkijos, ir Karaliaučiaus lietuvių. Taigi drąsiai vadinčiau „Poezijos pavasarį“ Lietuvos kultūros ambasadoriumi ir Lietuvos įvaizdžio kūrėju. Juolab kad į šį festivalį atvyksta daug užsienio poetų iš įvairiausių pasaulio kampelių – būta svečių iš Vokietijos, Airijos, Australijos, Indijos, Portugalijos, Ispanijos, Prancūzijos, Anglijos, Kinijos bei kitų šalių.

Poezija jungia ir vienija ne tik specifinės kastos atstovus – poetus. Ji artima visiems, trokštantiems žodžio gyvybės, jėgos, tikrumo, kad ir menkomis jėgomis besipriešinanties globaliai žodžio devalvacijai. Poezijoje žodis dar arti to dieviško vyksmo, kuris sukūrė pasaulį. Būdama archajiška, ji egzistuoja vienoje lygiagretėje su teologija. Tikra poezija nemeluoja. Nesistengia įtikinti. Patikti. Jos misija – ne prisitaikyti, o sukurti. Ne paglostyti, o pašiaušti. Ne užmigdyti, o pažadinti. Kiekvienas poezijos pavasaris – unikalus, ryškus, savitas. Kiekvienas poezijos mėgėjas ir skaitytojas randa jame savo žodį. Ir netgi ne mėgėjas – ir abejingas poezijai žmogus patiria kažką panašaus į nuostabą, girdėdamas pirmą kartą magijos pripildytus žodžius.

Šių metų „Poezijos pavasario“ laureatas – jaunas poetas, žurnalistas Rimvydas Stankevičius. Šiame numeryje pristatome jo kūrybą. O šalia laureato poezijos – eilėraščiai tų poetų, kurie ir po svetimu dangum visados buvo kartu su Lietuva, su lietuvišku žodžiu, ir poezijos paukštė giedojo jiems savo giesmes.

Renata Šerelytė

Rimvydas Stankevičius

Džojos Barysaitės nuotrauka

Paryčiais – rankų pirštus,
Atimdavo net galimybę suprasti
Ar vyksta tai iš tikrųjų –
Dienomis – rūkai, naktimis – pūgos...
Iš trijų pusių jau tuščia, tuščia ir tuščia,
Tik iš ketvirtos dar atsirita
Koks vaikiškas kamuoliukas,
Žirafom išpieštas,

Pušų spyglių, laužo ir
Moterų kvapais,

Kvatojimais,
Sielos virpėjimais, gūsiams...

Štai ir visi palaikai.

O tos ašaros?
Jos, prakeiktosios, niekad nebuvo mano –
Jos visuomet užbėgdavo man
Už akių.

KŪNO MAZGOJIMAS

Aš taip ir nesupratau, kas mano,
Ką leis pasiimti išeinant?

Drabužius tai duodavo, tai atimdavo –
Kišdavo vis didesnius,
Tekdavo skaudžiai augti, kad atitikčiau
Reikiamą dydį...

Atimdavo net prie žaizdų
Prigijusius tvarščius, sagas,
Priaugusias knygas išplėšdavo
Iš rankų, iš atminties
(į kūną įsisiurbę šaknų ūgliai
palikdavo paraudimus, išbėrimus,
naktimis bjauriai niežėdavo,
terliodavo miegą)...

Žiemomis atimdavo paukščių
Suklypusius balsus,

LAUŽAVIETĖ

Ar dar kada atsities čia žolė po tokio sunkaus
Mano buvimo?

Per ilgai čia stovėta su nuovargiu rankose,
Su durimis, plazdančiomis už nugaros...

Nekeistas kraigas pelėms, drugiams ir kitiems
gyviam,
Į mane įskrendantiems iš tamsos,
Vėjas trečia para nemelžtas žviegia po langu,
Po oda pūpsio gumbai smilkinuos –
Tai nuo smarkiai sukąstų žandikaulių – kantrybės
pertekliaus –
Žiemkentys iki pareikalavimo –
Maišai po akim, žaizda virš kairiosios ausies –
Būsiu įsipjovęs skusdamasis,
Būsiu pramigęs pačias svarbiausias akimirkas,
Vaikščiojęs ne tais keliais, rašęs ne tas knygas,

Ne taip žiūrėjęs į žvakę, bažnyčių paveikslus,
Jūros neramų kvėpavimą per miegus...

Kiti juk taip pat iki mirties nežinojo, ką ir kaip reiks
daryti –
Kažkaip vieni kitus susirado – išėjo,
Nė vienas nestovi šitaip tuščiam lauke
Siūbuojamas lietaus šuorų...

O man – man daugiau jau nebėra kur, nebėra ko
paklausti –
Medžiai susikalba sopančiais sužvarbusiais pirštais,
Aš ir tų neturiu, neturiu kur persinešti daiktus,
mintis,
Tais sunkiai užgyventas...

Žolė vis dėlto palengva atsitiesia.

Dabar jau ilgai jos niekas nemindys,
Sakys: „čia nesisėsk, čia, matyt, buvus laužavietė“.

KŪČIOS

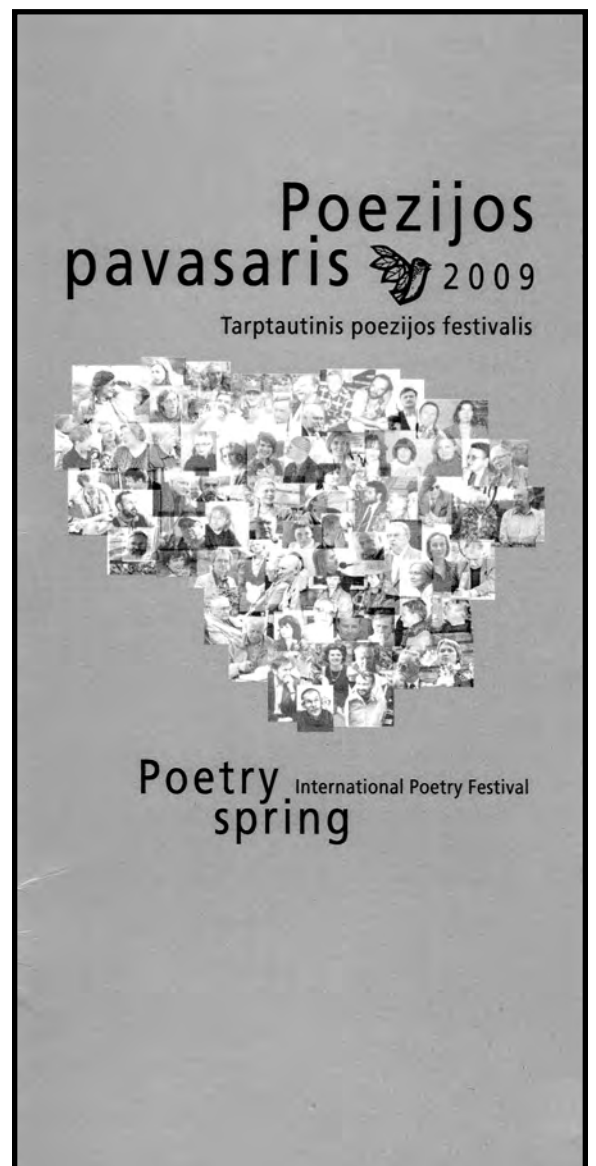
3.

Šiandien ant stalo
Visos lėkštutės neliečtos.
O sprangūs naktiniai drugiai
Jau seniai – pagrindinis patiekalas.

Vaikštau vienas pats aplink stalą, tirtu
Nerasdamas ko įsitverti –

Viskas šlykščiai pradvisę
Laukiniais paukščiais.

Ir jokie atilsio, jokie stebuklo –
Tik įkyriai
Lakdama iš dubenėlio
Savo vardą mokosi
Tarti katė: „katėkatėkatėka“...

„Atėjau žemei lenktis ...“

Bernardas Brazdžionis

ŠIAURĖS PAŠVAISTĖ

Lietuva – mano šiaurės pašvaistė
Ir gėlė sidabrinų rytų,
Kas krauju tavo veidą nulaistė
Ir ko raudi prie kryžkelės tu?

Ak, raudočiau ir aš apkabinęs
Tavo kojas gimtoj pakelėj,
Kad iš tavo padangės lininės
Kristų džiaugsmo dienos spinduliai.

Kad, sugrįžęs ant Nemuno kranto
Iš tremtinio kelionės liūdnos,
Glausčiau, tartum relikviją šventą,
Radęs slenkstį namų pelenuos.

Ak, norėčiau raudoti iš džiaugsmo
Ir pajust, kad po kojom esi,
Lietuva, žemės žodi švenčiausias,
Lietuva, žemės laimė šviesi!

Kazys Bradūnas

ATĖJAU ŽEMEI LENKTIS

Upės kranto akmuo –
Mano lobių amžinas dangtis...
Nebijok žemei lenktis
Lyg pirminių ganyklų piemu.

Tūkstančio metų svajonė –
Tik mėnulio juodi pelenai,
Slidūs lyg žalčio žvynai.
O aš, kaip žolės kelionė,
Atėjau žemei lenktis –
Būk mano urnos dangtis.

Henrikas Nagys

SVAJONĖ

Norėčiau prisijaukinti sakalą,
pilką, išdidų paukštį,
aitvaro brolių.

Norėčiau prisijaukinti sakalą
gintarinėm akim,
vienai vienintelei medžioklei,
kurios ilgėjausi visą gyvenimą.

Norėčiau prisijaukinti sakalą,
raibą poetą paukštį,
kad plūktą molio aslą
atsiminimų godynėj
papuoštų plačių
sparnų šešėliais.

Norėčiau prisijaukinti sakalą,
aitvaro brolių,
išdidų, pilką paukštį
gintarinėm akim.

Vladas Šlaitas

MEILĖS DVELKIMAS

Viskas praeina ir negrįžta. Ir gerai.
Tave prisimenu. Ir nieko man negaila.
Ir gyvenu dabar tik buvusių svajonių
ir rožių sodo atminimų meile.

Visi mane paliko užmiršimui.
Ir aš visus palieku užmiršimui.
Ir liks tik rožių ir svajonių meilė
Ir mano meilės tolimas dvelkimas.

Liūnė Sutema

TEBŪNIE

Kai pritrūksta žodžių išsakyti save,
ir žinau, daugiau žodžių nėra,
nubraukiu dulkes nuo žolės ranka,
ir ji auga žaliuoja manyje
be žodžių –
lesinu alkanus paukščius,
ir jie ima čiulbėti manyje
be žodžių –
metu akmenį į tave,
o akmuo sutrupa manyje
be žodžių –
tada suprantu,
man nereikia žodžių, kad išsakyčiau save –
ir žolė ir paukščiai ir akmuo
kalba už mane.

Julija Švabaitė–Gylienė

* * *
Nešuosi Vilnių –
savo jaunystės miestą
ant sielos pečių.

Lengva pargriūti,
bet sunku atsikelti
mažam ir silpnam...

Atsiųsk man, Dieve,
mano tėvo angelą,
kad nesuklupčiau...

Alfonsas Nyka–Niliūnas

MOTINOS DAINA

Mano motina dainavo dainą:
Akyse jos plaukė laivas.
Aš pasirėmiau į aukštą stiebą,
Ir daina įsišaknijo širdyje.

Mano motina dainavo dainą:
Akyse jos skrido paukštis,
Ir didžiulis ąžuolas, kovodamas su vėjais,
Paslėpė tą paukštį sutemoj.

Mano motina dainavo dainą:
Akyse jos krito lapai,
Ir daina, ir veidrodis prieš langą
Buvo pilnas lapų ir rudens.

Mano motina dainavo dainą:
Akyse jos laivas ėmė skęsti.
Ąžuolą su pagrobtu paukščiu nulaužė
Ir pajudusiame veidrody paliko mus abu.

Nijolė Jankutė

* * *

Šiaurės vėjas
Tartum žvėris įkaitęs šiaurės vėjas
Vėl plėšia medžių žieves ir mane.
Už debesų blanki delčia nustėrus
Praplaukia mirusia erdve...
Taip ilgos ilgos naktys tos bemiegės
Ir atvirom akim sapnų eilė
Ir žiemos – žalsvos, drumzlinos, besniegės...
Agavos spygliuose – gėlė...
Esu kažkur, kur neturėčiau būti
Ir nežinau nei kelio, nei krypties
Tik neša neša karšto vėjo griūtys
Be atsparos ir be minties...

Leonardas Andriekus

POEZIJAI

Daug pasaulį paminklų,
Ne mažiau užrašų –
Aš gi amžino ilgesio ženklą –
Tavo vardą nešu.

Daug vardų jau sustingo,
Įrėžtų akmeny,
Bet Jis aidi skausmingai
Įrašytas many.

Jei žinai, kas įrašė,
Neišduok paslapties, –
Nuo raidžių kraujas laša –
Kraujas mano širdies.

Grius galiūnų paminklai,
Dils vardai akmeny,
Tik tas amžino ilgesio ženklas
Degs įrėžtas many.

Baltoji obelis. Aldonos Žemaitytės nuotrauka.

Ir knyga, ir juodos duonos riekė

Projektas „Tautinės kultūros sklaida: Lietuva – Šveicarija“

ALDONA RUSECKAITĖ

Po pasaulį išsibarstę lietuviai, būdami toli nuo Tėvynės, buriasi į bendruomenes ir veikia tautiškumo vardan. Juos kankina Lietuvos ilgesys, o meilė gimtinei iš tolo atrodo gražesnė, kilnesnė, nes nėra gyvenimo kasdienybės bei rutinos. Svečiuojantis kokioje nors valstybėje ir sutikus tėvynainių būrelį, negali nenustepti, kaip jauni, o ir vyresni žmonės didžiuojasi Lietuva, domisi jos istorija, kalba, literatūra, kaip jų akyse sublizga švelnios ašaros...

Prasmingi ryšiai su Šveicarijos Lietuvių Bendruomene užsimezgė 2007 metais. Tuomet didysis suartėjimo „kaltininkas“ buvo pats Maironis. Mat tais metais paminėta poeto 145-oji gimimo sukaktis. ŠL Bendruomenės pirmininkė Jūratė Caspersen užsispyrė sukurti kokį nors atminties ženklą, kadangi Maironis keletą kartų ilsėjosi Liucernoje, parašė eilėraščių Šveicarijos tema, galop poemos „Jaunoji Lietuva“ pabaigoje įrašė: „Pabaigiau Villa St. Charles Šveicarijoj 25 d. liepos 1907 m.“ (Vila yra septyni kilometrai už Liucernos). Taip paaiškėjo vieta, kurioje galima pritvirtinti memorialinę lentą. Rūpesčių buvo daug – J. Caspersen ir jos pagrindinei pagalbininkei Dianai Brunner teko peržengti nemažai slenksčių, kol atsargūs šveicarai leido prie dingingos privačios vilos pritvirtinti vilniečio skulptoriaus Leono Pivoriūno sukurtą lentą su Maironio bareljefu. Taip įsiskuto bendradarbiavimo ratas. Kadangi nuo XIX a. pabaigos kai kurių lietuvių rašytojų gyvenimo ir mokslo keliai nukrypavo Šveicarijos link, tad energingieji šios žemės lietuviai 2008 m. nusprendė parengti projektą, kurį finansavo Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės, ir parašyti knygą, pavadintą „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“. Ši studija jau pabaigta, po mėnesio kito bus išspausdinta ir pasklis tiek Lietuvoje, tiek Šveicarijoje, nes parašyta dviem kalbomis – lietuvių ir vokiečių. Knygoje pristatomi lietuvių rašytojai pagal jų buvimą Šveicarijoje laikotarpi: Maironis, Jurgis Baltrušaitis, Jonas Biliūnas, Marija Pečkauskaitė, Vincas Mykolaitis-Putinas, Salomėja Nėris, Balys Sruoga, Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė... Tačiau apie knygą bus galima rašyti vėliau, kai ji jau pasieks skaitytoją.

Šįkart noriu plačiau papasakoti apie projektą „Tautinės kultūros sklaida: Lietuva – Šveicarija“, kurį vykdėme gegužės 8–13 dienomis. Tai buvo Šveicarijos lietuviškos knygos klubo ir Kauno menininkų namų bendras tautinės kultūros sklaidos projektas, kurio pirmoji dalis vyko minėtu laiku

Šveicarijoje, antroji dalis vyks spalio mėnesį Kaune, kuomet atvažiuos knygos „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“ straipsnių autoriai, įvyks šio leidinio pažintis ir sutiktuvės.

Į Šveicariją važiavo projekto vadovė poetė Dovilė Zelčiūtė, kuri yra be galo pamėgusi šią šalį ir vyko į ją bene šeštąjį kartą, prozininkai Petras Venclovas ir Rita Vinciūnienė, satyrikai Aleksas Dabulskis ir Jurgis Gimberis, literatūros tyrinėtojas ir prozininkas Juozas Jasaitis, fotomenininkas Zenonas Baltrušis ir šio teksto autorė. Per šešių dienų kelionę aplankėme įvairias vietas, susijusias su lietuvių rašytojais. Nukeliavome prie Maironio atminimui skirtos memorialinės lentos, nuvežėme jam „lauktuvių“ – rūtų ir neužmirštuolių puokštelę iš poeto sodo Kaune, žvelgdami į Keturių kantonų ežerą ir Rigi Kulm viršūnę, į snieguotas šviečiančias Alpių kalnų kepures, prie St. Charlio vilos po sena milžiniška liepa kartu su Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės narėmis kalbėjome apie Maironį, svarstėme, kiek kartų jis čia galėjo ilsėtis, skaitėme eilėraščius... Kelionės metu sekėme J. Biliūno ir M. Pečkauskaitės pėdomis po Ciuricho miestą, apžiūrėjome namus, kuriuose jie gyveno, kilome traukiniu į paslaptinę Uetlibergą, apie kurį rašė ir J. Biliūnas, ir M. Pečkauskaitė. Keliavome įsimetę į kuprines mūsų klasikų knygų, tad vis paskaitydami pasitikrindavome, ką matė jie XX a. pradžioje ir ką matome mes... Bazelyje prisiminėme S. Nėrį, Juozą Eretą, kuris palaidotas šio miesto kapinėse. Lugane aplankėme signataro, diplomato, publicisto Jurgio Šaulio kapą. Liucernoje dairėmės į Alpių viršukalnes, svarstydami, į kurias gi įkopė 1930 m. B. Sruoga, S. Nėris? Kilome į Piloto viršūnę, su Maironio poezijos tomeliu pasiekėme Rigi Kulmo aukštumas. Apie Šveicariją poetas parašė keletą eilėraščių: „Vakaras ant Keturių kantonų ežero“, „Rigi Kulm“, „Alpių viršūnės“. Beskaitant Maironio eilėraščius, žiūrint į amžinuosius paslaptinius, anot poeto, žmogaus kojos nepaliesčius kalnus, ir mums per skruostą nuriedėjo ašarėlė skaidri... Galas žino, kodėl – tiesiog dėl pasaulio tobulybės ilgesio...

Pažintinė projekto pusė ir įdomi, ir svarbi, tačiau pagrindinis tikslas vis tik buvo susitikti su Šveicarijos Lietuvių Bendruomenės nariais, susipažinti, skleisti lietuvių literatūrą, skaityti savo kūrybą, o šių eilučių autorė stengėsi visur populiariainti Maironio lietuvių literatūros muziejų.

Visuose susitikimuose buvome globojami bendruomenės pirmininkės J. Caspersen, pavaduotojos D. Brunner, lietuvių Virginijos Siderkevičiūtės, Gražinos Staniūtės-Hagopian ir kitų mielų rūpestingų žmonių. Pagrindinė bendruomenės lietuviškos knygos klubo veikla yra susitelkusi Ciuriche, tad čia ir įvyko pirmasis susitikimas. Sėdėdami bendrame rate su lietuviškaitėmis (iš Šveicarijos pusės buvo vienos moterys – daugiausia šios šalies marčios...), kiekvienas pasakojome apie savo veiklą, kūrybą, apie išleistas knygas, kurių, beje, nemažai ir nuvežėme, norėdami jas padovanoti smalsiems skaitytojams. Literatūrologas J. Jasaitis prisiminė savo monografiją apie Motiejų Valančių, skaitė prozos fragmentus, su naujai rašomu romanu supažindino P. Venclovą, R. Vinciūnienė skaitė trumpasias miniatiūras, mudivi su D. Zelčiūte – eilėraščius iš naujų knygų, o J. Gimberis ir A. Dabulskis sulaukdavo gausių plojimų už taiklų satyrinį žvilgsnį į šio pasaulio reiškinius. Įdo-

Maironio lenta Šveicarijoje, Meggene, prie St. Charles vilos. Skulptorius Leonas Pivoriūnas.

mu buvo tai, jog Šveicarijoje gyvenanti rašytoja Janina Irena Survilaitė-Vaitkevičienė (2009 m. priimta į Lietuvos rašytojų sąjungą), tarsi profesionali mokslininkė apžvelgė mūsų visų septynių naujausias knygas, taip sudomindama klausytojus.

Kitas susitikimas su būreliu Šveicarijoje gyvenančių lietuvių vyko Bazelyje, mes ir vėl kartojome savo scenarijų, tačiau klausytojai buvo kitokie – turėjo daug įvairių klausimų apie dabartinę lietuvių literatūrą, juos domino nūnai populiarieji eseistikos kryptis, jie troško įvairių kultūros naujienų – taip pasiūnekučiuodami bendravome keletą valandų. Trečiasis susitikimas jau įvyko itališkoje Šveicarijos dalyje, į Lugano miestą nuvykome LR Garbės konsulo Šveicarijoje Gintauto Bertašiaus ir jo žmonos Vitalijos kvietimu. Atvyko iš Berno LR ambasadoriaus patarėja Rūta Genienė. Kalbėta apie susitikimų ir bendravimo prasmę, susipažinta, planuota. Vėlgi pasipasakojome apie savo kultūrinę, literatūrinę veiklą, dovanojome knygų, skaitėme kūrybą. Po senais platanais šniokščiant kalnų upei, mūsų grupė vadovė D. Zelčiūte kilo idėja pasirašyti bendradarbiavimo sutartį, kuri tučiuojau buvo ikūnyta: „Visus naujai išleistus savo kūrinius reguliariai siųsti Ciuricho, Berno ir Lugano Lietuvių Bendruomenės nariams, kurie išsipareigoja šiuos kūrinius perskaityti. Pasirašė: Kauno rašytojų vardu D. Zelčiūtė, Ciuricho – J. Caspersen, Berno – R. Genienė, Lugano – G. Bertašius. 2009 05 12, Lugano“. Visų minėtų susitikimų metu buvo eksponuojama Z. Baltrušio kilnojamoji fotografijų paroda „Lietuvių rašytojai: vakar ir šiandien“, o ir visos kelionės metu Zenonas nepalėjo iš rankų fotoaparato – tad paroda dar bus ne viena...

Kelionėse ir susitikimuose su užsienyje gyvenančiais lietuviais mane visada maloniai veikia didelis bičiuliškumas, domėjimasis kultūrinio gyvenimu, pagarba sveičiui, visaapimanti globa, kantrybė. Svečioje šalyje su savo tautiečiais pasijutome viena maža baltų šeima, susieta tos pačios senos kalbos, sudėtingos valstybės istorijos, šįmet dar ir Lietuvos vardo tūkstantmečio. Juos džiuginu nuvežtos knygos ir kepalėlis juodos duonos, kurios taip pasiilgsta turtingos Šveicarijos lietuviai. Ir graudu, ir gražu stebėti, kaip moterys raiško duonelę ir dalijasi tarsi kokią brangenybę ar komunią. Šitie subtilūs dalykai taip pat apima mūsų valdiškai skambantį žodį – projektas.

Savo bičiuliams, gyvenantiems Šveicarijoje, pasakėme „iki pasimatymo rudenį Kaune, kai jie atvažiuos su naująja tyrinėjimų knyga „Lietuvių rašytojų takais Šveicarijoje“. Tada tais takais galės nueiti kiekvienas lietuvis, kuriam įdomi kultūra, istorija, literatūra, ryšiai ir jų svarba. □

Prie Maironio lentos. I-je eilėje iš (k.): Z. Baltrušis, A. Ruseckaitė, D. Zelčiūtė, II-je: J. Caspersen, R. Vinciūnienė, P. Venclovas, J. Gimberis, A. Dabulskis, J. Jasaitis.

Neužmirštuolių kryžius amžinojo įšalo žemėje

ANELĖ BUTKUVIENĖ

Prabėgęs dvidešimtas amžius Lietuvai buvo labai permainingas. 1918 m. ji grįžo į pasaulio istoriją kaip suvereni valstybė, o po 22 metų Lietuvos valstybingumas buvo brutaliai sutryptas. Viena po kitos sekė okupacijos, Lietuvos žmonės buvo naikinami, kalinami lageriuose, tremiami. Sovietinio totalitarinio režimo mėsmalės sraigteliai stengėsi palaužti juos ne tik fiziškai, bet ir dvasiškai, sutrypti žmogiškąjį orumą, tautinius jausmus. Deja, ir pati brutaliausia prievarta yra bejėgė prieš fiziškai silpno žmogaus dvasios stiprybę. Tokios stiprybės pavyzdys – Eleonora Šaltenytė-Čarneckienė, iškilaus Nepriklausomo Lietuvos diplomato Valdemaro Čarneckio žmona.

Darbo Lietuvai pradžia

Eleonora gimė 1898 m. JAV, Masačusetso valstijoje, Vusterio mieste. Jos tėvai buvo kilimo iš Saločių parapijos Pasvalio rajone. Tėvas po konflikto su caro žandarais turėjo bėgti iš Lietuvos, prasikūręs naujoje vietoje, atsikvietė žmoną. Šaltenių šeimoje augo penki vaikai – dvi dukterys ir trys sūnūs. Eleonora mokėsi koledže, o privačiai – muzikos. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Vusteryje buvo gausi lietuvių bendruomenė. Dar penkiolikmetė Eleonora įsitraukė į lietuvišką veiklą, dalyvavo vaidinimuose, dainavo chore, atlikdavo solinius numerius. Ji svajojo apie dainininkės karjerą, bet gerklės liga užkirtė svajonėms kelią. Gydytojai patarė keisti gyvenamąją vietą, ir mergina išvažiavo į Vašingtoną. Tuo metui Vašingtone jau veikė Lietuvos konsulas, ir jauna, graži, išsilavinusi, mokanti bendrauti mergina buvo pakviesta jame dirbti. Čia Eleonora Šaltenytė susipažino su jaunu Lietuvos diplomatu Valdemaru Vytautu Čarnekiu ir 1923 m. sausio 9 d. jie susituokė.

Jaunoji pora Vašingtone gyveno neilgai. Valdemaras Čarneckis buvo paskirtas Lietuvos Respublikos Laikinoju reikalų patikėtiniu Didžiojoje Britanijoje ir gruodžio mėn. jie persikėlė į Londoną, čia gimė pirmasis sūnus Algirdas. Šiame mieste Čarneckiai irgi neužsibuvo. Lietuvos Respublikos II Seimo sudarytoje vyriausybėje 1924 m. vasarą Čarneckis buvo paskirtas užsienio reikalų ministru. Tada ponis Eleonora pirmą kartą atvyko į Lietuvą. Po Vašingtono ir Londono Kaunas atrodė nykokai, jame nebuvo didmiesčiams būdingo judraus kultūrinio gyvenimo, netgi įprastų buitinių patogumų. Tai jaunosios ponios netrikdė, nes jos pasirinkimas buvo Lietuva ir darbas atsikūrusios valstybės gerovei. Kaune Čarneckiai susilaukė antrojo sūnaus Vytauto.

Roma, Villa Lituania

1925 m. Valdemaras Čarneckis buvo paskirtas Lietuvos nepaprastuoju pasiuntiniu ir įgaliojotuju ministru prie Kvirinalo (Italijos vyriausybės). Šiame poste jis išbuvo 14 metų. Iki Čarneckio atvykimo Italijoje Lietuvą mažai kas žinojo. Naujasis pasiuntinys užmezgė ryšius su žurnalistais, rengdavo jiems priėmimus. Italų spauda dažnai ir palankiai rašydavo apie Lietuvą. Žinant, kad pasaulio diplomatijoje Lietuva žengė tik pirmuosius žingsnius, tai buvo labai didelis pasiekimas. Su Italija buvo pasirašytos svarbios Lietuvos sutartys. Čarneckis labai suintensyvino Lietuvos, Latvijos, Estijos diplomatų Italijoje bendradarbiavimą. Tarp diplomatinio korpuso atstovų Lietuvos pasiuntinys turėjo didelį autoritetą. Kaip ilgiausiai Italijoje dirbantis diplomatas ponas Valdemaras buvo išrinktas diplomatinio korpuso seniūnu.

Diplomatinėje vyro veikloje Eleonora Čarneckienė buvo nepamainoma vyro pagalbininkė. Visi ją pažinoję prisimena išskirtinį Eleonoros Čarneckienės žavesį. Ponia Eleonora puikiai kalbėjo angliškai, prancūziškai, itališkai, buvo didelės vidinės kultūros asmenybė. Graži, visada elegantiš-

Čarneckiai su vaikais ir kitais lietuviais Romoje ant ambasados laiptų. 1938 m. vasario 16-oji.

ka, giedros nuotaikos, svetinga, bendraudama Čarneckienė visus iš karto sužavėdavo. Ji buvo laukiama viešnia labai uždaroje Romos aristokratų bendruomenėje. Kunigaikštienė Barberini kviesdavo ponią Eleonorą su vyru lankytis priėmimuose jos rūmuose, o paskui pasiūlė jos dviem vyresniems sūnams lankyti šokių ir etiketo pamokas, rengiamas Romos aukštuomenės vaikams. Kai kunigaikštienė dėl susiklosčiusių aplinkybių vienerius metus savo rūmuose negalėjo rengti tokių pamokų, ji pasprašė priimama į Lietuvos ambasadą. Čarneckienė bičiuliavosi su kunigaikštienė Vitoria Ruspoli, susigiminiavusia su Ispanijos karaliaus šeima.

Garsiosios Villa Lituania, kurioje ilgą laiką buvo Lietuvos pasiuntinybė, išsigijimo istorija buvo ponios Čarneckienės nuopelnas. Pradžioje Lietuvos pasiuntinybė įsikūrė Nikolo Porpora gatvėje, pastate, išnuomotame diplomato Petro Klimo. Šeimininkai dėl šeimyninių priežasčių nuomos sutartį nutraukė ir teko ieškoti patalpų kitur.

Dukters Liučijos Čarneckaitės-Jasiukevičienės liudijimu, didelių ir prabangių rūmų, vadintų Villa Maria Teresa, esančių prestižinėje Romos vietoje, savininkė Argentinos arbatos plantacijų savininko žmona ponis Marija Peidž (Page) bičiuliavosi su jos mama. Ponia Peidž pasiteiravo ponios Eleonoros, ar pasiuntinybei tikrai reikia patalpų ir, gavusi teigiamą atsakymą, pasiūlė vilą išsinuototi arba pirkti, sakydama: „nes aš noriu bendrauti su tokiais žmonėmis kaip jūs.“ Diplomato žmona, žinodama jaunos valstybės finansines galimybes, pasakė, kad Lietuva neturi tokių lėšų. Ponia Peidž pabrėžė, kad jai pinigai nėra svarbu ir ji nepaims nei viena lira daugiau, negu Čarneckiai mokėjo už ankstesnės rezidencijos nuomą. O jei vila būtų perkama, kainą nustatė gerokai mažesnę, negu buvo jos tikroji vertė. Sūnus Algirdas atsiminimuose rašė, kad ponis Peidž pasakiusi: „Šis mano gestas yra pripažinimas mano meilės ir didžiulės pagarbos Jums ir Jūsų atgimtančiai tautai. [...] Toks mano nutarimas ir labai norėčiau, kad jis būtų Jūsų priimtas.“ Vila buvo nupirktą Lietuvos valstybės vardu, pusė jos kainos sumokėta iš karto, o kita turėjo būti išmokėta per dešimt metų. Iki tragiškojo 1940 m. birželio, kai Lietuva buvo SSRS okupuota, Lietuvos Respublika sumokėjo didelę dalį likusios sumos. (Po Lietuvos okupacijos Villa Lituania savo nuosavybėn paėmė SSRS. Ilgus metus ten buvo Sovietų Sąjungos, o dabar yra RTFSR ambasada. Villa Lituania teisėtai turėtų priklausyti Lietuvai.)

Iš karto, pasirašius pirkimo sutartį, prie vartų Valdemaras Čarneckis prikėlė lentelę „Villa Lituania“. Svarbiausi politinio, diplomatinio, kultūrinio gyvenimo įvykiai, susiję su Lietuva, vykdavo šiuose rūmuose. Visi parengiamieji darbai, priimti ir užimti svečius laikantis griežto diplomatinio

etiketo, dalyvauti atsakomuosiuose vizituose buvo diplomato žmonos kasdienybė. Villa Lituania buvo labai iškilmingai paminėtos Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 20-osios metinės. Lietuvai buvo parodyta didžiulė pagarba. Algirdas Čarneckis prisimena, kad į šventę suvažiavo visų pasaulio šalių diplomatai, akredituoti Romoje, užtvindydami mašinomis visą didžiulį kvartalą ir sukeldami gyventojų susidomėjimą. Jie „tarpusavyje aiškinosi, kokia ir kur yra tokia valstybė, kuriai suteikiama tokia garbė. [...] Visiems pravažiuojantiems ar praeinantiems pasiteiravus buvo pranešama, kad šiandien čia“ La Lituania švenčia „Venti anni d'indipendenza“ (20 nepriklausomybės metų).“

1934 m. pasiuntinybėje buvo iškilmingai priimta Lietuvos karo lakūnų eskadrilė, vadovaujama pulkininko Antano Gustaičio, apskridusi aplink Europą. 1938 m., pelnę Europos čempionų titulą, Villa Lituania viešėjo Lietuvos krepšinininkai. Į Lietuvos ambasadą ne kartą buvo atvykęs Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras Dovas Zaunius su žmona, operos dainininke Vince Jonuškaite-Zauniene, viešėjo premjero žmona Jadvyga Tūbelienė, URM spaudos departamento direktorė Magdalena Avietėnaitė, diplomatininkas Antanas Žmuidzinavičius, gydytojas Juozas Nemeikša ir daug kitų garsių Lietuvos žmonių.

Kasmet ponis Eleonora švęsti Kūčių sukviesdavo visą Romoje gyvenusių lietuvių koloniją. Susirinkdavo apie 80–100 lietuvių. Rūmų salėje stovėdavo tik balta ir sidabrine spalva papuošta didelė eglė, šeimininkė surengdavo loteriją, dovanėles nupirkdavo iš šeimos lėšų. Kiekvieną dovanėlę ji pati suvyniodavo į baltą popierių, perrišdavo dailia juostele, už jos užkišdavo žaliuojančią šakelę. Už loteriją surinkti pinigai vėliau būdavo paaukojami labdarai. Po Kūčių vakarienės Čarneckienė sėsdavo prie rojalio ir su visais susirinkusiais giedodavo kalėdines giesmes. Sūnaus atsiminimu, net gatvėje sustodavo žmonės pažiūrėti, nes pro vilos langus ir parko medžius „viskas blizgėjo, spindėjo, blykčiojo kaip gražiausias deimantas. [...] Fantastiškas vaizdas, kurio negalima pamiršti.“

Italijoje pagausėjo Čarneckių šeima. 1927 m. gimė dukra Liučija, 1932 m. – dvynukai Petras ir Paulius. Sūnelių atėjimas į pasaulį vos nesibaigė šeimos tragedija. Gimdyvei prasidėjo kraujo užkrėtimas, to meto medicinos neišgydoma liga. Eleonora Čarneckienė buvo giliai tikinti moteris, sunkiausiose gyvenimo minutėse visada pasiklivusi Apvaizdos globa. Medikų pastangos, gilus tikėjimas ir popiežiaus Pijaus XI palaiminimas padarė stebuklą, ligonė pasveiko. Ponas Valdemaras per žmonos ligos laiką visai pražilo.

Tęsinys kitame numeryje

Mokslinė fantastika ir krikščionybė

RENATA ŠERELYTĖ

Nobelio premijos laureatė Wislawa Szymborska savo puikioje knygoje „Neprivalomi skaitiniai“, su humoru recenzuodama ne tik grožinės literatūros kūrinius, bet ir kalendorius, receptų knygas, sapnininkus ir panašią lektūrą, teigė, kad būti vienišiams kosmose – anokia čia bėda. Ir kas gi čia baisaus, jei nėra jokių žalių žmogeliukų?.. Galėtume džiaugtis savo unikalumu. Be to, galbūt ir mūsų melas mažiau pasklistų ir šiame pasaulyje, ir kosmose. Gi dabar kosmosą daugelis įsivaizduoja kaip kenksmingą objektą, iš kurio į Žemę spinduliuoja visokia bjaurastis: infraraudonieji ir ultravioletiniai spinduliai, nežemiška radiacija ir panašiai. O ką į kosmosą išspinduliuojame mes?.. Kaip žemiškos ir kaip dvasinės būtybės?.. W. Szymborskos nuomonei artimas C. S. Lewiso požiūris, kosmosą atskleidžiantis kaip savotišką dvasinę, nematerialią struktūrą, kaip nepaprastai seną Dievo sukurtų pasaulių ansamblių, kuriame planetos (Jupiteris, Saturnas, Venera, Merkurijus, Marsas ir Žemė) vaizduojamos kaip dvasių personifikacijos (C. S. Lewis, „Kosminė trilogija“), o nuodėmė ir nuopulis yra bendri simboliai.

Kadangi tokie požiūriai artimi krikščionybei, kurią racionalus šio pasaulio protas neretai laiko pasakomis ir neįrodytais mitais, nenuostabu, kad jie nėra populiarūs. Ir nors kai kurie rašytojai, pavyzdžiui, kad ir K. Vonnegutas, mokslinę fantastiką laiko „blogiausia literatūros rūšimi“, visgi sunku paneigti, kad būtent šios literatūros kūriniuose atsispindi daugelis žmonijos manijų, baimių, nuojautų, utopijų, idealaus ateities pasaulio įsivaizdavimas. Tačiau kadangi laikas nėra linijinis reiškinys, ateitį, tobulesnę už praeitį, gali įsivaizduoti nebent aklas optimistas. Ar proto kartais negalima pavadinti tokiu „aklu optimistu“?.. Juk daugelis išpūdingiausių atradimų susiję su baisiausiais nusikaltimais. Ne veltui sakoma, kad ateitis priklauso Dievui – žmogus numatyti jos negali. Paprasčiausiai todėl, kad ne jo valia sukūrė ir erdvę, ir laiką, kuriame tenka gyventi.

Tačiau pulti protą, kaip teigė G. K. Chestertono herojus, katalikų kunigas tėvas Braunas, atliekantis dvasiškiui nebūdingą seklio vaidmenį, – „boga teorija“. Protas žmogui duotas kaip dovana ir galimybė realizuoti save ir padėti kitiems, išvelgti tai, kas išmintinga. Kai protas pernelyg sureikšminamas, trumpiau tariant, kai jis tampa Dievu – tada pasaulis pasidaro „labirintu be centro“ (taip tėvas Braunas apibūdino ateizmą). „Būsite kaip dievai“ – sakė žaltys, ragindamas pirmuosius žmones paragauti pažinimo vaisiaus. Taigi koks tas mūsų pažinimo skonis?.. Ir ar esame mes dievai?..

Bene plačiausiai mokslinę fantastiką atstovauja amerikiečių rašytojai (R. Bradbury, I. Asimov, M. Crichton, R. Schekley, H. Catter ir kt.), o tipingiausia ir išpūdingiausia figūra būtų, ko gero, Arturas Clarkas. Pagal jo „2001 metų kosminę odiseją“ pastatytas garsus S. Kubricko filmas žinomas viso pasaulio žiūrovams. Šiame kūrinyje nežemiškas protas inspiruoja primityvų beždžionžmogį tapti protingesniu – taigi įkvepia jam „dieviškos dvasios“. Vėliau tas pats nesensantis ir nemirštantis Protas romano herojų veda klaidžiais kosmoso keliais į savo planetą – tam, kad jį numarintų ir prikeltų kaip naują būtybę. Ir nors toji būtybė skirta gėriui (sunaikina branduolinius raketos virš Žemės), nors ji iškyla kaip Superproto dalis, skaitytojui gali būti baisu. Tobulus Superproto įrankis gąsdina – gal todėl, kad neturi nieko žmogiško, gal todėl, kad jo mirtis ir prisikėlimas – abejotini, tarsi betiksliai. Kam Protui reikalinga būtybė, kurios išsivystymas gerokai žemesnis, nei jo?.. Ar tas Protas kartais nėra sa-

votiška mirusi erdvė, įsiurbianti ir sunaikinanti gyvybę?.. Panašiai nutinka ir kitame Clarko kūrinyje – romane „Susitikimas su Rama“, kuriame Žemės įgula, tyrinėdama keistą objektą, skriejanti pro Saulės sistemą, randa daugybę nepaprastų, žmogaus protui nesuvokiamų dalykų, tačiau jie žmogui neatskleidžiami. Objektas – kosminis cilindras, pavadintas Rama, – išdėdžiai praskrieja pro žmogaus akis ir, pasisėmęs energijos iš Saulės, amžiams dingsta kosmoso toliuose. Taigi „pažinimo obuolio“ žmogui neduodama atsi-
kasti. Juo tik pamasinama.

Pernai lietuvių kalba išleistame romane „Vaikystės pabaiga“ A. Clarkas vėl vaizduoja žmones toli pralenkusią ateivių civilizaciją, kuri Žemėje sukuria rojų – gyvenimą be karų, bado, ligų ir skurdo. Tačiau ateiviai uždraudžia žmonėms skrydžius į žvaigždes. Draudimas, tabu – panašu į Biblijos perspėjimą. Toks draudimas žmonėms kelia įtarimą. Galingieji ateiviai pasirodo besą tik kito, dar galingesnio, proto valios vykdytojai. Ir šitas Protas ganėtinai bausis. Visa žmonijos istorija – nuo seniausių laikų iki šiuolaikinės civilizacijos laimėjimų – jam tėra vaikystės tarpnis, kuris turi baigtis sunaikinimu. Sunaikinama materija – daiktai, kūnai, objektai. Žmogiški ryšiai, žmogiškumas, tėvų ir vaikų santykiai, meilė. Pagaliau – ir pati Žemė. Kaip neprotinga vaikystė, kuri Protui nėra svarbi. Jis netgi vaikus performuoja (kaip „2001 metų kosminės odisejos“ herojų) – „perrašo“ jų atmintį, sunaikina savastį ir žmogaus kaip būtybės statusą. Žmogus nebetenka individualumo – individualumas Protui nesvarbus, nes Protas – vientisas, vienas. Bet šis vienis niekuo neprimena dieviškojo Vienio ir Vientisumo, kuriame kiekviena gyvybės forma, žolės stiebelis ar triušis tai būtų, jau nekalbu apie žmogų, randa savo vietą. Siela ir kūnas Dievo akyse yra vienis. Ne veltui Šventajame Rašte kalbama apie kūno iš numirusių prikėlimą – ir tai nebūtinai turėtų reikšti fiziologijos triumfą, nes juk pasakyta, kad bus pasėtas juslinis kūnas, o atgims dvasinis. Mūsų kūnas su dvasia susietas tokiais glaudžiais ryšiais, kaip vanduo – su ašochiu. Vienas be kito jie nėra Vienis.

O vaikystė... kodėl Biblijoje sakoma, kad vaikais pavaldės dangaus karalystė?.. Kad reikia būti tokiais, kaip vaikai?.. Ką tai reikštų?.. Infantilumą?.. Amžiną nesubrendimą?.. Anaiptol. Vaikas arčiausiai Dievo, kol jis nesugadintas pasaulio melo ir veidmainystės. Kol jis „nepažinus“. Nepargavęs draudžiamo vaisiaus skonio. Taigi nenuostabu, kad Protas naikina vaikystę kaip jam visiškai svetimą ir nesuprantamą dalyką – nes Protas niekada nebūna vaikiškas, tik retsykiais – infantilus. Bet ir infantilumas – žmogiška savybė. O šaltasis kosminis Protas neturi nieko, kas yra žmogiška. Jeigu žmogiškumas nėra universali vertybė, apimanti kur kas daugiau, nei mūsų vaizduotė sugeba įsivaizduoti, tuomet visatoje žmogui nėra ką veikti.

Kitas mokslinės fantastikos autorius, kurio kūriniai irgi tapę savotišku šios literatūros „aukso fondu“ – lenkų rašytojas Stanislas Lemas. Daugeliui žmonių žinomas pagal jo knygą sukurtas puikus Andrejaus Tarkovskio filmas „Soliaris“, kuriame vaidina lietuvių aktorius Donatas Banionis. „Proto“ vaidmenį šiame kūrinyje atlieka mįslingas, neperprantamas, mąstan-

tis okeanas – tai, kad jis ne formuoja žmogų pagal savo šabloną, o tarsi įsiklauso į jį, – šis niuansas skiria Lemo romaną nuo Clarko kūrinių, kuriuose kosminis Protas ignoruoja žmogaus pastangas. Kadrai, kuriuose vaizduojamas keistasis nežemiškas okeanas ir nebyliai tekantis vanduo netoli Kelvino namų – mįslingi, širdį gnaužiantys savo grožiu ir didingumu simboliai, primenantys pasaulio pradžią, kuomet Dievo dvasia pleveno virš vandenų. Tai, ką nežemiškas okeanas siunčia Kelvinui, gali būti traktuojama kaip savotiškas Žodžio tapsmas Kūnu.

Žinoma, žmogui, kuris jau yra paragavęs pažinimo vaisiaus skonio, tai yra ne tik nesuprantama, bet ir siaubinga. Nes to neįmanoma logiškai paaiškinti.

Neįmanoma suprasti Kitokio Proto, jo logikos, jo mąstymo prasmės ir tikslingumo. Antra vertus, kadangi planetoje, be okeano, nėra jokios sausumos, apskritai daugiau nieko nėra – tai galima suvokti ir kaip savotišką Dievo autonomiją. Jis egzistuoja tarsi pats sau.

Todėl „Soliaris“ sukelia nepaaiškinamą liūdesį. Liūdesį inspiruoja ir „Nenugalimasis“, kitas S. Lemo romanas, pasakojantis apie mechaninės gyvybės galimybę. Tai pasaulis, kuris turi savotiškų sąsajų su mūsų pasauliu, pasižymi netgi emocijomis, tačiau jis niekada nebus mums suprantamas ir priimtinas. Galbūt todėl, kad jis panašus į sapną, dvasia jame dar tebeplevena, o Žodis dar tebeieško savo formos.

Atradimu man tapusi C. S. Lewiso „Kosminė trilogija“ (trys romanai: „Toli nuo tylinčios planetos“, „Perelandra“, „Klaikioji galybė“) nėra mokslinės fantastikos objektas nei tematikos, nei žanro atžvilgiu. Nepavadinsi šio kūrinio nei *fantasy*, nei mitologine, nei tuo labiau – masine populiariąja – literatūra. Ką bekalbėti apie viduramžių legendų (kad ir apie Merliną) ir astrologijos reanimaciją – juk net ir daugelis paslaptiniais dalykais tikinčių žmonių skeptiškai žvelgia, tarkim, į astrologiją, laikydami ją šarlatanų ir apsučių vertėjų bizniu. Tačiau jei kosmoso sandarą aiškintų tik astronomija, o žmogaus evoliuciją – tik Darvino teorija, ar nebūtų mūsų vaizduotė suvaržyta, nuojauta paniekinta, o protas nuvestas klaidingu keliu?.. Astronomijos pasaulis – nepaprastai didingas, tačiau ir atšiaurus. Žmogus jame – tik dulkelis, tik šapelis. Nepajėgiantis pasiekti žvaigždės. Tačiau argi yra pasakyta, kad žvaigždės galima pasiekti ranka?.. Ar žmogaus dvasia pati negali tapti žvaigžde?.. Jeigu taip, tai nėra ko stebėtis – dvasios nepasieks jokia ranka iš kūno ir kraujo.

Lewisio trilogija nesureikšmina mokslo faktų ir duomenų, nors jais ir naudojasi. Mokslas neretai gali tapti jėgų, į kurias žiūri su pašaipą, įkaitu. Protas – taip pat. (NKEI institutas, apie kurį rašoma trečiojo dalyje – mokslinių eksperimentų vieta, tapusi Babelio bokšto simboliu ir jo griūties vieta). O suvokti kosmosą kaip Dievo veiklos sritį, tegu mums ir neregimą, ir ne visada suvokiamą – argi tai nėra paguoda šiuolaikiniam žmogui, kuris blaškosi labirinte be centro?..

F. Dostojevskis yra pasakęs: „Jeigu Dievo nėra, viskas galima“. Taigi jei Jo nebūtų, iš tiesų galėtų egzistuoti toks Protas. Ir mes jam nebūtume reikalingi – būtume ne jo kūriniai, o svetimkūniai, kuriuos reikėtų perkurti. Ir perkūrimas šiuo atžvilgiu reikštų tik mechaninį veiksmą. Dvasios mums niekas neįkveptų. □

Žalialis žmogutis.

Istoriniai filmai: suartinantys, bet nekuriami

Ričardas Čekutis ir Audrys Antanaitis kalbina V. V. Landsbergį

Neseniai turėjome progą pamatyti Vytauto V. Landsbergio vaidybinį filmą „Kai aš buvau partizanas“. Filmas gana plačiai pristatytas Lietuvos publikai, daugeliui jis sukelia nevienareikšmiškas emocijas. Tačiau, pradėdant pokalbį apie šį filmą, norėtusi pašnekėti apie Lietuvos kultūros arba kino politiką, jeigu tik tokia egzistuoja. Tad, Vytautai, nuo filmo ir pradėkime...

Vytautas V. Landsbergis: Jeigu pristatytume filmą pagal žanro reikalavimus, tai būtų pasaka suaugusiems apie pokarį. Romantiška istorija apie tai, kad galima grįžti į kažkokį istorijos tarpinį ir jį pataisyti, paieškoti geros pabaigos. Tai grįžimas į laiką, kuris mus visus yra palietęs – per mūsų tėvus ar senelius. Tai buvo alternatyvus bandymas sukurti istorinį filmą be valstybės paramos, tam tikras partizaniško filmo variantas, kai susielgetauji iš privačių rėmėjų šiek tiek pinigų ir pagal tai, kiek turi lėšų, kuri scenarijų ir bandai tą laiką parodyti. Surinkome apie 200 tūkstančių litų ir dirbome su viena kamera. Labai buvo smagu, kad šią temą palaikė tokie aktoriai kaip A. Masiulis, R. Staliliūnaitė, G. Storpirštis... Jie matė ne komercinę filmo paskirtį, o ideologinę, suprasdami, kad toks filmas reikalingas Lietuvai. Aišku, buvo dar ir gėdos jausmas, kad Lietuva savo tūkstantmečiui, atrodo, neturės istorinio filmo, nors buvo sukurti net keli scenarijai, o du iš jų buvo atrinkti, bet realiai niekas nepajudėjo iš mirties taško. Dabar tik pavydžiai žiūrime į lenkus su jų „Katyne“ ir galime aimanuoti...

R. Č.: Galime prisiminti latvius ir neseniai jų išleistą filmą „Soviet story“, kurį rėmė valstybė. Vytautai, prieš kuriant filmą, ar tau teko kreiptis paramos ir mūsų valstybines institucijas, Kultūros ministeriją?

V. V. L.: Šio filmo scenarijus buvo pateiktas prieš keletą metų ministerijai ir buvo atmestas kaip netikęs... Aišku, ekspertai turi savo skonį ir negalima jų kritikuoti. Jie, vertindami filmą, galbūt įsivaizduoja kažkokią festivalinę konjunkturą, žiūri ir režisierių laurus, nuopelnus, dar kažką... Man būtų neetiška juos kritikuoti. Tiesiog pajutau, kad ši tema nėra būtina arba nėra palaikoma. Tada labai netikėtai likimas suvedė su verslininku Dariumi Mockumi, kuris šiai temai nebuvo abejingas, su savo seneliu jaunystėje vaikščiojęs po bunkerius ir klausęs jo pasakojimų apie partizanišką karą. Jis davė dalį reikalingų pinigų. Dar dalį davė B. Lubys, o pabaigoje net ir Krašto apsaugos ministras J. Olekas suprato, kad jiems reikia prisidėti. Taip iš tų kelių šaltinių ir atsirado filmas.

Audrys Antanaitis: Jūs manote, kad ekspertai filmo scenarijų atmetė dėl to, kad jiems tas vaizduojamas laikotarpis yra nepatogus? Kaip tai suprasti?

R. Č.: Juolab apie tą laikotarpį mes beveik neturime vaidybinių filmų, išskyrus J. Vaitkaus „Vieni vieni“ apie Juozą Lukšą-Daumantą, kurį daugelis ekspertų taip pat vertina gana kritiškai. Galbūt patys menininkai nedrįsta imtis šios temos? O gal tiesiog nesuvokia to laikotarpio ir bijo suklysti?

V. V. L.: Labai sunku atsakyti ir juo labiau etiškai tai prastai atrodytų – sakys, štai negavai paramos ir dabar kritikuoji... Bandysiu išvengti tiesioginio atsakymo. Tačiau stebėdamas, kokie filmai yra finansuojami, kokios problemos kinematografe yra sprendžiamos, matau, kad pilietine-ideologine tema mažiau domimasi, negu psichologinėmis ar seksualinėmis perversijomis. Jeigu atsirastų valstybės politika, jeigu mes staiga suprastume, kad, norėdami išugdyti jaunuomenę, turime mokyti ją kilnumo, pasiaukojimo, savo Tėvynės

meilės, jos istorijos pažinimo, gal tuomet ir tokie filmai ar knygos būtų prioritetiniai, pageidautini, labiau remiami. Aišku, daug kas pyks – sakys, čia kaip sovietiniais laikais norima proteguoti propagandinį meną. Tačiau tai privalo būti, nes jeigu valstybė nepageidauja edukacinio, švietėjiško meno, tuomet šią nišą užpildo bulvarinis menas, žemųjų instinktų menas.

R. Č.: Ar gali atsirasti vienas kitas režisierius, kuris galėtų imtis rimtų epopėjų filmų? O gal jie sąmoningai vengia šios temos, nes jiems yra paprasčiau kurti bulvarinį meną po antklode?

V. V. L.: Sunku atsakyti. Visų pirma, kinas labai susijęs su literatūra. Ar mes turime gerą istorinę dokumentiką paremtą proza? Neseniai „Lietuvos žiniose“ buvo gana ironiškas Romualdo Granausko interviu, kur jis analizavo Mariaus Ivaškevičiaus romaną „Žali“. Jis ir sako, kad tokiam romanui parašyti nereikia jokio istorinio išprusimo, jį galima sukurti tiesiog paprastai aprašant savo neurozes, būsenas, fantazijas, įsivaizdavimus. R. Granauskas sako, kad anksčiau buvo kita tradicija – jeigu tu rašai apie istoriją, tai privalai keletą metų praleisti prie knygų. Deja, ta profesionalumo kartelė gana stipriai nuleista žemyn. Dabar galima improvizuoti, tai yra postmodernu – aš sapnuoju tuos laikus, įsivaizduoju, kad maždaug taip galėjo būti. Ką daryti tokiu atveju kinui? Kinas arba turi samdyti gerą istorikų komandą, arba režisierius pats turėtų labiau pasidomėti tuo laikotarpiu. Negalėčiau teigti, kad šioje srityje viskas labai blogai. Buvo parašyta net 11 kino scenarijų istorinio filmo scenarijaus konkursui. Tai rodo, kad žmonių susidomėjimas, noras bei šios temos ilgesys yra.

R. Č.: Vadinasi, jeigu nepriimami arba atmetami tie scenarijai, jie kliūva valdžiai? Projektai paprasčiausiai užšaldomi, ir tiek?

A. A.: Bet gal ne visi projektai kliūva? Galbūt yra filmų, kuriems pinigai vis dėlto skiriami?

R. Č.: Aš prieš kelias dienas skaičiau vieno filmo scenarijų, skirtą trėmimams paminėti. Kaip žinome, šįmet minime didžiųjų tremčių 60-metį. Tai šis filmo scenarijus jau gavęs, atrodo, apie pusę milijono litų, nepaisant to, kad yra labai žemo lygio ir tiktų nebent pigiausiems komiksėliams ekranizuoti... Ten prirašyta daugybė komiškų situacijų, nors paaiškinta, jog filmas bus kuriamas pagal tikrus faktus. Tačiau skaitydamas scenarijų, tikrų faktų nepastebėjau. Vadinasi, kažkokie tokių filmų finansavimo kriterijai vis dėlto egzistuoja, jeigu pinigai skiriami tokiam absurdui.

V. V. L.: Kasmet yra skiriami 6 milijonai litų lietuviškam kinui kurti. Tik keista, kad po to niekam nereikia atsiskaičiuoti už rezultatą. Pavyzdžiui, ar buvo sukurtas bent vienas filmas, kuris tikrai reikalingas Lietuvai, kurį būtų galima pasiūlyti jaunimui, rodyti mokyklose, vežti į festivalius kaip tam tikrą vizitinę kortelę?

A. A.: Vytautai, o kaip Jūs rinkote medžiagą savo filmui? Kiek Jūsų filme esama tos istorinės tiesos, nes užsiminėte, kad ten

taip pat yra Jūsų minčių, improvizacijos? Kam konkrečiai šitą filmą skyrėte – istorinei tiesai parodyti ar vis dėlto ateities situacijų modeliavimui, remiantis mūsų praeitimi?

V. V. L.: Filme bandžiau atskleisti laikotarpį ne tiek konkrečių faktų pagalba, kiek būsenomis, situacijomis, kurios gali būti atkurtos, kad žmogus pasijustų tame laike. Galbūt filmas artimesnis autoriniam poetiniam kinui. Jis nėra epinis. Už tokią pinigų sumą nelabai ir įmanoma sukurti epą. Tačiau filme yra pakankamai daug informacijos apie realius to laiko įvykius. Jie parodomi scenomis iš spektaklio, kuris yra integruotas į filmą per partizanų vado Dzūko ir jį išdavusio Kosto Kubilinsko polemiką. Pagrindinė siužetinė linija „sukasi“ aplink berniuką, kurio tėvus sušaudė stribai. Jis patenka pas partizanus ir nori atkeršyti, tapti tikru vyru, kariu. Berniukas, apsirengęs partizaniška uniforma, išeina į mišką, įkliūva stribams į rankas ir mušamas nurodo, iš kur jis gavo tą uniformą... Jis išsineša kaltės pojūtį. Pagrindinė filmo idėja – taikos ieškojimas, nes Lietuva suskilusi į tą „stribiškesnę“, raudonesnę, ir į tą, kuri idealistiškai nusiteikusi, bet išitempusi, negalinti atleisti. Norėjosi pabandyti tas abi puses sujungti, kad jos galėtų sėdėti prie vieno stalo. Bet man atrodo, kad įtampos laikas dar nepasibaigė.

A. A.: O ko reikėtų, kad tas laikas vis dėlto pasibaigtų?

V. V. L.: Žavus pavyzdys iš pasaulinio kinematografo man yra E. Kusturicos filmai. Tik pasibaigė žiaurieji Balkanų karai, ir iškart turime filmą „Gyvenimas kaip sapnas“ – apie Romeo ir Džuljetą, perkeltus į tą laiką, kuriame priešingų pusių atstovai teigia, kad meilė yra aukščiau karo. Toks filmas Lietuvai taip pat būtų labai reikalingas. Įsivaizduokime, kokio nors stribo dukra įsimyli partizano sūnų, tėvai yra prieš ir t.t. Per tai žmonės vėl sueina ir toliau gali gyventi. Deja, kol kas tos pozicijos išlieka nesutaikomos. Vienas žmogus man papasakojo labai jaudinančią istoriją. Viename kaime Dzūkijoje beveik nelikę vietos gyventojų. Ten gyvena iš Sibiro grįžęs partizanas ir vienas stribas. Kadangi nėra daugiau su kuo bendrauti, jie kartais kokį vakarą susėda prie butelio ir dalinasi prisiminimais. Partizanas klausia: „Kiek jūs tame mūšyje mūsų nukovėte – aštuonis ar devynis?“ Jam atsako: „Neprišimenu, regis, šešis...“ – „O tas, kuris dar bėgo, jūs jį pribaiogėte?“ – „Lyg ir pribaiogėme...“ Įsipila dar po taurelę... Mane tai sujaukino, juk vis viena visi būsim te, kur neišvengiamas susitaikymas. Algirdas Patackas sako, kad dar per anksti susitaikyti, nes „anie“ dar neatliko atgailos ir neatsiprašė. Man kyla klausimas: ar mes sulauksime tokio laiko? Ar įsivaizduojate kokį stribą atsiprašant? Ne, tačiau mes galime atleisti, ir tai teiktų vilties jei ne tų įvykių liudininkams ar dalyviams, tai jų vaikams.

A. A.: Bet ar gali eiti į susitaikymą tie, kurie kovojo su tais, kurie kolaboravo? Daugeliui tai – sunkiai peržengiamas slenkstis.

V. V. L.: Turi praeiti dar šiek tiek laiko. Neprišimenu, kuriais metais ties Giedraičiais lietuviai savanoriai kariai drauge su Armijos Krajovos kariais pastatė paminklą. Toks palengvėjimas visiems. Turi būti susitaikymo linija, nes Lietuva per maža vidiniams konfliktams.

R. Č.: Vytautai, tu daug važinėji po Lietuvą su savo filmu ir daug kalbi su savo žiūrovais tomis temomis. Kaip į tai reaguoja dauguma tavo žiūrovų?

V. V. L.: Pagrindinis neįsitaikymas ar sunkiausias Nukelta į 8 psl.

Randančios laiko sielos poreikiams

Amerikos lietuvių dailininkų draugijos parodai artėjant

RAMUNĖ LAPAS

Praėjo lygiai septyneri metai nuo paskutinės Amerikos lietuvių dailininkų parodos „Minčių deriniai“, sukėlusios didelį rezonansą visuomenėje. Ir štai žinoma naujosios parodos „Spalvų varsa“ atidarymo data – birželio 13-oji, penktadienis, 6 val. v. Ji rengiama Lietuvių dailės muziejuje Lemonte, veiks visą vasarą, o joje dalyvaus draugijos narės: Marija Ambrozaitienė, Ona Baužienė, Ona Čepelienė, Vilija Eivė, Daiva Karužaitė, Julie Kasniūnas, Liucija Kryževičienė, Daina Lukas, Marija Meškauskas, Laima Petruolis, Magdalena Stankūnė, Izabelė Stončius, Marija Strasevičius, Rasa Sutkutė, Ada Sutkuvienė, Dalia Šlenys, Veronika Švabienė, Giedrė Žumbakis.

„Per didelę pertrauką, – pripažįsta Marija Meškauskas, kai susėdame prisiminti draugijos istorijos ir pašnekėti apie būsimą parodą. – Paroda turėtų vykti kas dveji – treji metai“. Pauszė tarp parodų užsitęsė, pasigirdo kalbų, kad gal reiktų baigti draugijos veiklą, ir tada būtent ji ėmėsi iniciatyvos ir netgi pasiūlė būti draugijos pirmininke – kad tik draugijos veikla nenutrūktų. „Suprantama, visos užimtos, visos turi savo darbus, bet man kūrybinės veiklos labai trūksta“, – sako Marija Meškauskas, biochemikė, DePaul universiteto profesorė, prieš porą dešimtmečių susidomėjusi keramika.

Ruošiantis šiai parodai, galvota apie šiemet minimą Lietuvos tūkstantmetį. Tai tarsi tiltas, jungiantis tėvynę motiną su jos dukromis išeivijoje. Draugija vienija įvairių kartų dailininkes: vienos jų gimusios Lietuvoje, meno studijas išėjusios jau čia, kitos – jaunesnės kartos atstovės – gimusios ir augusios Amerikoje, trečios – meną studijavusios ir savo kūrybinę veiklą pradėjusios Lietuvoje, šiame krašte gyvenančios palyginti neseniai (beje, šioje parodoje pastarųjų „frontą“ atstovauja vienintelė Liucija Kryževičienė, nors 2002 m. trečiosios bangos atstovių buvo geras tuzinai!).

Daugelis menininkų kaip nuolatinės meno parodų dalyvės skaitytojams gerai pažįstamos: Ada Sutkuvienė, Giedrė Žumbakis, Magdalena Stankūnė ir kt. Šioje parodoje dailininkės pristatys po du kūrinius – tikimasi, naujus. Ieškota bendro pavadinimo, kuris jungtų įvairiomis technikomis atliktus darbus – apsisvota ties „Spalvų varsa“. Praeityje buvo bandymų rengti tematines parodas, bet kai tiek daug dalyvių, nėra paprasta

Draugijos pirmininkė Marija Meškauskas.

pasiekti, kad visi eksponatai atitiktų temą. Kol kas nenumatyta, kad paroda bus rodoma kitur.“ Bet jeigu atsirastų norinčių – kodėl gi ne“, – svars-to Marija Meškauskas.

Bus išleistas ir parodos katalogas. „Daug diskusijų buvo: iš vienos pusės brangu leisti, iš kitos – jeigu neišleidi, tai nelieka jokie dokumento, kad kažką darėm, – sako draugijos pirmininkė. – Praėjusį kartą, beje, katalogo leidimą iš dalies parėmė Lietuvių fondas. Šįkart jis bus leidžiamas už savus pinigus, t.y. panaudojant nario mokesčio lėšas“.

„Mes turim savo struktūrą, bet nesame formalistės, – aiškina Marija Meškauskas, paklausta apie organizacijos statusą. – Rasa Sutkutė yra išdininkė (ji taip pat ruošia ir katalogą), labai daug padeda Ada Sutkuvienė, kuri buvo viena iš draugijos įkūrimo iniciatorių 1971 metais. Retkarčiais susitinkam ir šiaip sau, bet dažniausiai susirenkam, kai galvojame apie parodą“.

Ar esate sulaukę pretenzijų iš kolegų vyrų – kodėl moterys nutarė kurti savo draugiją, apeidamos vyrus?

Iš pradžių buvo tokių... Bet dabar niekas ne-

bekreipia dėmesio – tikiuosi, kad tie laikai praėjo. Man atrodo, moterims gerai turėtų tokią draugiją – vienai kitą skatinti, kadangi išlipti iš kasdienybės ir surast laiko kūrybai nėra lengvas dalykas. Galėtume būti dar aktyvesnės.

Ieškote naujų narių ar jos pačios ateina?

Būna visai. Kai kurios mus susiranda pačios ir nori dalyvauti; jeigu išgirstam apie dailininkę ar susipažįstam – kviečiam, kad prisijungtų.

Bet draugijos branduolį vis tiek sudaro moterys, gyvenančios Čikagos apylinkėse, Indianoje, Mičigane?

Taip, tai moterys iš Čikagos apylinkės. Draugija čia susikūrė, bet kad dailininkė čia gyventų – tokios sąlygos nebuvo. Kas gyvena toliau – irgi gali atsiųsti darbų ir dalyvauti parodose. Praėjusį kartą taip ir buvo. Šįkart dalyvaus vietinės, nors būtų gerai, kad atsirastų naujų vardų – tai pagyventų mūsų veiklą.

Ar norinčioms dalyvauti parodoje keliami kokie nors reikalavimai?

Ne, nebuvo jokios komisijos, kuri priimtų ar atmestų darbus – tiesiog norėta suteikti narėms progą pasirodyti, pasireikšti.

Draugija jungia ir vaizduojamosios, ir taikomosios dailės atstoves?

Taip, parodoje bus visko. Įvairių žanrų ir įvairiomis technikomis sukurtų darbų – tapybos, grafikos, keramikos... Anksčiau net fotografijos būdavo – M. Ambrozaitienė kūrė fotografijos koliažus.

O Jūs pati ar dažnai atrandate laiko kūrybai?

Nedažnai. O reikėtų – labai trūksta kūrybos. Ir rask kad nori aukso vidurį tarp atsakomybės ir noro truputį savo dūšiai duot... Labai sunku.

Parodos „Spalvų varsa“ atidarymas – šeštadienį, birželio 13 d. 6 val. v. Čiurlionio galerijoje, Pasaulio Lietuvių centre, Lemonte. Atvykite plačiai atmerktomis akimis, nusiteikę išvysti subtilų grožį. □

Istoriniai filmai

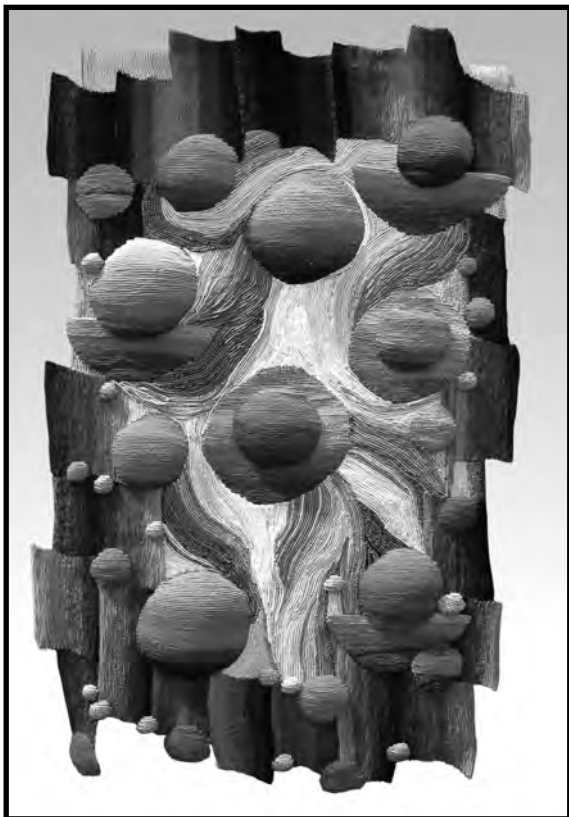
Atkelta iš 7 pl.

sias egzaminas buvo laukti pačių partizanų nuomonės. Jie priima labai geranoriškai. Jie supranta, kad tas karas iš tikrųjų turi pasibaigti. Jie galbūt taip pat pageidautų anos pusės atsiprašymo, bet supranta, jog tai nerealu, nes negali reikalauti iš žmogaus to, ko jis nesuvokia. Aš išskirčiau vyresnio amžiaus žmonių kategoriją, kurie tą laiką priima ir kurių taikos poreikis yra daug didesnis, nei sąskaitų suvedinėjimo poreikis. Galbūt komplikuočiausia auditorija yra jaunimas. Jiems šį filmą rodyti visada yra nelengva, turiu jiems daug ką paaiškinti, nes apie praėjusį laiką jie beveik nieko nežino. Kai jiems neįdomu, kai jie nepriima to kaip savo, visada yra sunku. Be to, čia ir žiniasklaida yra padariusi savo juodą darbą, kartais nepagrįstai teigdama, kad ir tie, ir anie buvo banditai. Partizaniškas karas buvo karas prieš okupaciją. Kiekviename kare būna visokių dalykų, tačiau iš esmės mes jo negalime negatyviai vertinti, nes tai buvo visos tautos apsisprendimas kovoti prieš okupaciją. O tas laikas, paskutiniai metai, kai jau nebuvo partizanų štabų, kai veikė tik atskiros grupės ir neliko kam prižiūrėti galimų pažeidimų, buvo labai smarkiai eskaluojamas. Netgi aš pats, rinkdamas medžiagą filmui, su tuo susidūriau. Viena moteriškė pasakojo, kaip atėjo sribai verdant partizanams šaltieną, kaip ji išsisukinėjo pasakodama, kodėl tiek daug verda. Tada sribai pareikalavo išgerti. Ji atsakė neturinti. Sribai

nuėjo pas kaimynus ir ten prisigėrė, o vakare pas ją atėjo partizanai ir sušaudė pas kaimynus miegančius sribus. Bet kartu netyčia sušaudė ir tos šeiminkės sūnų, miegojusį prie durų. Ir ši moteriškė iki šiol nenori nieko girdėti apie partizanus... Kare žūva labai daug nekaltų žmonių, nes tu negali kiekvieno patikrinti ir sužinoti, kieno jis pusėje.

A. A.: Dar grįžkime prie tos kultūros politikos. Sakote, filmams skiriami 6 milijonai. Ką šioje politikoje reikėtų keisti, kad mes galbūt ir su filmų pagalba galėtume tą laikotarpį greičiau užbaigti? Pagaliau Kultūros ministerija turėtų būti priešaky šiuo procesų, nestabdyti jų.

V. V. L.: Ką reikėtų daryti, kad valstybėje apskritai atsirastų ateities vizija ir strategija? Aš pradėjau nuo vaikų, nuo pasakų jiems rašymo, nes dažnai atrodo, kad dabartinė suaugusiųjų generacija negali to išspręsti. Jie, dabartinė generacija, yra karo ir pokario vaikai, todėl kažkuo primena internato vaikus, kurie, negavę meilės, tegali muštis, atiminėti, vogti, meluoti... Man norisi kurti pasakas su laiminga pabaiga, galvojant, kokių dar reikia atlikti darbų, kad Lietuva po 20 metų suklestėtų. Kiekvienas tiesiog turėtų prisidėti tam tikromis privačiomis iniciatyvomis. Tie internato vaikai yra miegančios sielos, bet vieną dieną juose gali kažkas pabusti. Kaip antai sausio 13-ąją žmonės pabudo... □

Ada Sutkuvienė. „Erdvių dulkė“ (pluoštas).